

چکیده‌ی طرح‌های پژوهشی پایان یافته

به موجب بند ۲ از ماده‌ی ۲ اساسنامه‌ی مؤسسه‌ی پژوهشی برنامه‌ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی، انجام دادن طرح‌های پژوهشی بنیادی، کاربردی برای بهبود کیفی برنامه‌های آموزشی و درسی از اهم وظایف مؤسسه است. لذا در این بخش از فصلنامه، در هر شماره چکیده‌ی حداقل دو طرح تحقیق پایان یافته برای اطلاع خوانندگان محترم (به ویژه مقامات مسئول و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش کشور) ارائه خواهد شد. در این شماره، چکیده‌ی دو تحقیق که جنبه‌ی ملی داشته‌اند (اولی تحقیق بنیادی و دومی تحقیق کاربردی است) معرفی خواهد شد.

عنوان طرح:

۱- بررسی توان ذهنی و درک مفاهیم دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی به منظور تعیین استانداردهای آموزشی

مجری: خانم دکتر پریخ دادستان - عضو هیأت علمی دانشگاه تهران

ناظران: آقای دکتر کیامنش و خانم دکتر پروین کدیور

تاریخ شروع طرح: ۱۳۷۵

پایان: ۱۳۷۶

چکیده‌ی طرح:

این پژوهش با هدف دست‌یابی به معیارها و ارائه‌ی پیشنهادهایی جهت متناسب ساختن برنامه‌ها با میزان تحول عقلی و توانایی‌های ذهنی کودکان دوره‌ی ابتدایی انجام پذیرفته است. متغیرهای این پژوهش عبارت‌اند از: سن دانش‌آموزان پنج پایه‌ی تحصیلی دوره‌ی ابتدایی به عنوان متغیر مستقل، ۱۸ آزمون

در قلمروهای عملیات عینی (ردیف کردن و طبقه بندی)، نگهداری ذهنی فیزیکی (مقدار ماده، وزن، حجم)، عدد، شکل گیری فضا (بر اساس مفاهیم طول، سطح و حجم فضایی)، زمان و هم چنین، مفاهیم اخلاقی و مذهبی (خدا، دروغ و مرگ) به عنوان متغیرهای وابسته. جنس و شرایط اقتصادی-اجتماعی، متغیرهای تعدیل کننده و سلامت جسمانی و تناسب پایه‌ی تحصیلی و سن دانش‌آموزان متغیرهای کنترل هستند.

۱۴۰۰ دانش‌آموز دختر و پسر، ۵۵۹ معلم و ۴۰ کارشناس برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی نمونه‌ی آماری این تحقیق را تشکیل می‌دهند که به منظور دست‌یابی به منطق برنامه‌ها و محتوای کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی انجام شده است. روش اجرای آزمون‌ها روش بالینی پیازه بوده است. بررسی آماری یافته‌های این تحقیق در سطح توصیفی با محاسبه‌ی فراوانی، درصد، میانگین و انحراف استاندارد و در سطح تحلیلی با آزمون‌های U «مان ویتنی»، تحلیل واریانس کروسکال-والیس، آزمون t برای دو گروه مستقل، تحلیل واریانس یک طرفه و مقایسه‌های چندگانه‌ی «توکی - HSD» انجام شده است. یافته‌های نهایی پژوهش نشان می‌دهند که

- شکل‌گیری پاره‌ای از مفاهیم (منطق روابط، نگهداری‌های ذهنی مقدار ماده، وزن و عدد و همچنین مفهوم مرگ) به طور تقریبی مانند دیگر کشورهای جهان است؛ در حالی که برخی دیگر از مفاهیم (مانند طول و سطح) با تأخیر قابل ملاحظه‌ای (تقریباً ۴ سال) استقرار می‌یابند و بالاخره، شاهد شکست کامل آزمون‌های نمونه‌ی تحقیق در قلمرو عملیات طبقه بندی، ساخته شدن مختصات فضا و زمان و مفاهیم اخلاقی تا پایان مرز سنی این تحقیق هستیم. در حالی که نتایج اکثریت قریب به اتفاق تحقیقات کشورهای دیگر حاکی از استقرار این مفاهیم در محدوده‌ی سنی ۱۰ تا ۱۲ سالگی است. - نتایج حاصل از این تحقیق، مبین تأثیر شرایط اقتصادی-اجتماعی بر تحول توانمندی‌های ذهنی است.

- اکثر معلمان در تمامی پایه‌های تحصیلی و همه‌ی دروس، بر عدم تناسب محتوای کتاب‌های درسی با سطح توانایی‌های شناختی دانش‌آموزان صحنه گذاشته‌اند.

اکثریت قریب به اتفاق کارشناسان به لزوم تطبیق برنامه‌ها و کتاب‌ها با سطح توانایی‌های دانش‌آموزان تأکید کرده‌اند؛ با وجود این، به هیچ وجه مشخص نیست که مبنای سطح درک و دریافت شاگردان چه بوده است. این کارشناسان فرض یکسان بودن فرایند تحول کودکان ایرانی با کودکان کشورهای پیشرفته صنعتی را پذیرفته‌اند. بدین ترتیب یافته‌های این پژوهش، از یک سو، ناتوانمندی نسبی دانش‌آموزان ما را در قلمروهای شناختی، اخلاقی و متافیزیکی و از سوی دیگر، محدودیت آمادگی‌ها و قابلیت‌های آموزشی معلمان و نیز امکانات برنامه‌ریزان را منعکس می‌سازند.

عنوان طرح:

۲- بررسی پیشنهادهای معلمان مجرب کشور، کارشناسان و پژوهشگران درباره‌ی محتوای آموزشی کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی از هفت منظر

مجری: احمد حج فروش

ناظر: مهندس جعفر علاقه مندان

تاریخ شروع طرح: ۱۳۷۸

پایان: ۱۳۷۹

چکیده‌ی طرح:

نتایج تحقیقات انجام شده درباره‌ی آموزش و پرورش دوره‌ی ابتدایی حاکی از مشکلات و نارسایی‌های زیاد در برنامه‌های درسی این دوره است. با توجه به اهمیت آموزش ابتدایی به عنوان سنگ بنای زیرین نظام تعلیم و تربیت کشور، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، بازنگری و اصلاح برنامه‌های درسی این دوره و ایجاد تحول کیفی در آموزش و پرورش کودکان ۶ تا ۱۰ سال کشورمان را در اولویت فعالیت‌های خود در برنامه‌ی سوم توسعه قرار داد. در اجرای اولین گام این تحول و در فرایندی نظام‌دار، کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی در سه نوبت و در مجموع، به وسیله‌ی ۱۲۰۰ نفر از معلمان مجرب و ۱۲۰ نفر از کارشناسان از هفت منظر در بوته‌ی نقد و بررسی عمیق قرار گرفت. به این ترتیب که ابتدا معلمان مجرب و صاحب نظر هر استان به مدت دو ماه همه‌ی کتاب درسی دوره‌ی ابتدایی را از هفت منظر زیر، بر اساس معیارهای ویژه نقد و بررسی کردند.

۱- تربیت دینی، ۲- ابعاد روان‌شناختی، ۳- تربیت اجتماعی، ۴- تربیت هنری و زیباشناسی، ۵- مهارت‌های زبان‌آموزی، ۶- علوم پایه و خلاقیت و ۷- سازمان و تناسب محتوا. ابزار گردآوری اطلاعات پژوهش، فرمی بر اساس معیارهای نقد و بررسی هر کتاب درسی است که در دو قلمرو «۱- بررسی وضع موجود و ۲- پیشنهاد مطلوب» تنظیم شده است.

هفت معیار نقد و بررسی کتاب‌های درسی، ابزار تجزیه و تحلیل داده‌هاست که از چهارچوب نظری تحقیق حاصل شده است. در مرحله‌ی دوم، پس از بررسی گزارش‌های استانی مربوط به هریک از منظرهای هفت‌گانه به وسیله‌ی کارشناسان دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، نتیجه طی ۱۸۰ گزارش در قالب فرم شماره‌ی ۲ (مشابه ابزار اولی همراه با تغییرات جدید) در همایش مشترک منتخب معلمان مجرب کشور و کارشناسان به نظرخواهی گذاشته شد (۲۰۵ نفر از معلمان مجرب منتخب استان‌ها و ۱۲۰ نفر از کارشناسان سازمان و آموزش ابتدایی در این همایش پنج روزه در تنکابن شرکت داشتند). در مرحله‌ی سوم، مؤسسه‌ی پژوهشی سازمان مأموریت یافت که ضمن بررسی همه‌ی گزارش‌های تهیه شده در

مراحل اول و دوم (که متجاوز از ۲۰ هزار صفحه بود)، گزارش نهایی این تحقیق را زیر نظر مهندسان
علاقه‌مندان، رئیس سازمان، تهیه کند.

نتایج این تحقیق هزاران پیشنهاد سازنده‌ی معلمان و کارشناسان را درباره‌ی ۲۶ عنوان کتاب‌های
درسی دوره‌ی ابتدایی در بر می‌گیرد.

لازم به ذکر است که پیشنهادهای ارائه شده نه تنها تغییرات وسیعی را در محتوای آموزشی به همراه
دارد بلکه تحقق بسیاری از یافته‌های این پژوهش، موکول به ایجاد تحول کیفی و بنیادی در برنامه‌های
درسی دوره‌ی ابتدایی است که باید با انجام پذیرفتن پژوهش‌های مکمل و فعالیت‌هایی که در برنامه‌ی
سوم توسعه پیش بینی شده است، جامه‌ی عمل بپوشد.
برای دست‌یابی به نتایج پژوهش، لازم است به فصل چهارم گزارش‌های بیست و سوم تا بیست و
هفتم از اسناد تحقیق مراجعه کرد.